

SPRAWOZDANIE Z MIĘDZYKONFERENCJI
NAUKOWEJ „ZDROWIE I CHOROBA. WPŁYW JAKOŚCI ŻYCIA
NA KULTURĘ W EUROPIE ŚRODKOWEJ” – ZABRZE,
15–16 XI 2012

Szesnasta międzynarodowa konferencja z cyklu „Kultura Europy Środkowej” zgromadziła, jak co roku, znakomite grono badaczy reprezentujących różne dziedziny wiedzy. Mający długą tradycję cykl poświęcony jest historii Śląska i jego kulturze w perspektywie europejskiej. Kultura, jak każde ludzkie działanie, ma charakter społeczny. Kształtuje człowieka, gdyż żyje on w określonym środowisku społecznym. Tegoroczna konferencja po raz kolejny potwierdziła rolę Śląska jako regionu o wyraźnej specyfice, co podkreślił we wprowadzeniu Antoni Barciak.

Istotną cechą organizowanych przez Urząd Miejski w Zabrzu, PAN Oddział w Katowicach i PTH Oddział w Katowicach interdyscyplinarnych konferencji jest różnorodność form przekazu. W czasie dwóch dni zaprezentowano 26 referatów, film oraz panel dyskusyjny. Poprzedziło go wystąpienie Jana Drabiny (*Zagadnienie chorób w niektórych średniowiecznych rękopisach związanych ze Śląskiem*) dowodzące, że śląscy autorzy posiadali wiedzę medyczną oraz propagowali zapobieganie chorobom i ziołolecznictwo. W ten sposób zainicjowana została dyskusja panelowa z udziałem naukowców i lekarzy: Ewy Chojeckiej, Henryki Langauer-Lewowickiej, Doroty Simonides, Leszka Jodlińskiego, Mariana Oslisło, Henryka Samsonowicza, Janusza Skalskiego i Mariana Zembali zatytułowana *Ból i cierpienie, radość i nadzieja – rola medycyny na przestrzeni dziejów*. Paneliści zagadnienie to rozpatrywali z historycznego i medycznego punktu widzenia. Dynamika i wielowątkowość dyskursu wywoływały żywe reakcje słuchaczy, zwłaszcza licznie zgromadzonej młodzieży. Tę część konferencji zakończyła projekcja filmu Haliny Szymury *Profesor od serca – Zbigniew Religa*.

Zakres zaprezentowanych w dalszej części obrad referatów był szeroki i obejmował problem chorób oraz dzieje medycyny w Europie od

średniowiecza do XXI w. Zostały one podzielone na dwie grupy tematyczne. Pierwsza, *Postrzeganie chorób na przestrzeni wieków*, zawierała wystąpienia dotyczące chorób i zabiegów medycznych. Marek Cetwiński (*Komes Wojśław i inni: rany choroby lekarze w polskich kronikach średniowiecznych*) omówił pomyślnie przeprowadzoną trepanację czaszki, która w czasach średniowiecza nie była zabiegiem wyjątkowym. Choroby piętnastowiecznych książąt i władców Polski i Litwy przedstawiła Ruta Čapaitė (*Choroby w listach Witolda i jego korespondentów*), a Marie Bláhová (*Kronikářské zprávy o nemocech panovníků ve středověku*) zaprezentowała informacje o dolegliwościach czeskich władców średniowiecznych. Nie tylko choroby elit były przedmiotem rozważań. Agata Bryłka (*„W Koziorożcu, krew puszczać źle, purgacja brać”*, czyli *rzecz o zabiegach medycznych, które należy czynić. Obraz profilaktyki zdrowotnej w świetle śląskich wydawnictw kalendarzowych do połowy XVIII wieku*) przedstawiła wydawnictwa kalendarzowe jako źródki przekazu wiedzy medycznej. Waldemar Kowalski i Olga Domińska (*Pińczów w latach pomorów: 1650–1655, 1695–1715*) poddali analizie wzrost liczby zgonów w czasach zarazy, zagadnienie epidemii jako wydarzenia przekraczającego granice państw ukazał zaś Martin Faber (*Indie – Rosja – Polska – Prusy. Epidemia cholery z 1831/1832 jako wydarzenie międzynarodowe*).

Druga grupa tematyczna, *Dzieje medycyny i zapobieganie chorobom*, skupiała referaty dotyczące historii medycyny. Beata Wojciechowska (*Poród i troska o małe dziecko w Europie średniowiecznej*) przedstawiła rady anonimowych autorów dotyczące porodu i opieki nad dzieckiem, a Jolanta M. Marszalska (*Troska o zdrowie w świetle zachowanych zespołów starych druków medycznych, wybranych księgozbiorów zakonnych w Polsce*) omówiła wskazania lekarskie zawarte w szesnasto- i siedemnastowiecznych księgach. Na potrzebę intensyfikacji badań nad dziejami medycyny średniowiecznej i wczesnonowożytnej na Śląsku wskazał Wojciech Iwańczak (*Medycyna średniowieczna na Śląsku w obrazie powojennej historiografii*). Troska o siebie przyjaciół, Macieja Kazimierza Sarbiewskiego i Stanisława Łubieńskiego, stała się przedmiotem rozważań ks. Waldemara Graczyka (*Zdrowie i choroba w korespondencji XVII-wiecznych uczonych: jezuity Macieja Kazimierza Sarbiewskiego i biskupa Stanisława Łubieńskiego*), a duchowy wymiar niesienia pomocy cierpiącym w kontekście posługi duchownych ukazał ks. Kazimierz Dola (*Pomoc duchowa niesiona chorym przez Kościół katolicki*).

W kilku wystąpieniach poruszony został temat służby zdrowia. Dokonania czeskich lekarzy w XIX i XX w. omówił Ivan Hlaváček (*Čeští*

lékaři a jejich nelékařské horizonty v 19. a 20. století). Tomasz Kałuski (*Formy zinstytucjonalizowanej opieki nad chorymi w okresie wczesnonowożytnym. Szpitale na północnym Śląsku do XIX w.*) zarysował sposób funkcjonowania szpitali w okresie wczesnonowożytnym, a ich uwarunkowania prawne w XIX w. przedstawił Piotr Franaszek (*Publiczna ochrona zdrowia w Galicji w dobie autonomii*). Bożena Płonka-Syroka (*Kultura uzdrowiskowa w Polsce w latach 1918–2012. Społeczno-kulturowe uwarunkowania zmiany jej modelu*) scharakteryzowała modele opieki uzdrowiskowej, a roli przekazu kartograficznego w propagowaniu leczenia uzdrowiskowego poświęcony był referat Bogusława Czechowicza (*Dawna kartografia w służbie medycyny na obszarze Korony Królestwa Czech, ze szczególnym uwzględnieniem Śląska*). Stefan Ciara (*Lwowskie korzenie Śląskiej Akademii Lekarskiej*) ukazał rolę medycyny lwowskiej w tworzeniu śląskiej kadry naukowej, a odkrycia i metody badań Marii Skłodowskiej-Curie zaprezentował Rajmund Michalski (*Maria Skłodowska-Curie – znaczenie jej odkryć dla zdrowia ludzkości*).

Ostatnią grupę stanowiły referaty zebrane pod tytułem *Varia*. Krystyna Konstancja Kossakowska-Jarosz (*Zdrowie i choroba w kulturze robotniczej XIX wieku. Spojrzenie krytyków górnośląskiej codzienności*) omówiła wpływ pracy i mieszkania na terenach uprzemysłowionych na zdrowie ludzi, a Jacek Kurek („*Trupy leżą kupami*”. *Echa górniczych katastrof na Górnym Śląsku w prasie galicyjskiej przełomu XIX i XX wieku*) przedstawił problem masowych katastrof w śląskich kopalniach. Zygmunt Woźniczka (*Problemy zdrowotne więźniów obozów pracy przymusowej na Górnym Śląsku po 1945 roku*) scharakteryzował warunki życia w łagrach na Śląsku, a Grzegorz Miernik (*Wokół ustawy aborcyjnej z 1956*) zreferował problem podziemia aborcyjnego po wojnie. Medycynie akademickiej poświęcone zostały referaty Bogdana Roka (*Osiemnastowieczne kalendarze medyków krakowskich i zamojskich*) i Romana Stelmacha (*Studenci z Górnego Śląska na wydziale medycznym Uniwersytetu Wrocławskiego: do 1945 roku*), a literaturze pięknej – Jana Pacholskiego (*Pobyty w uzdrowiskach w literaturze – w poszukiwaniu śląskiej „Czarodziejskiej góry”*) i Beaty Giblak (*Kalectwo i choroba Maxa Hermanna-Neiße jako aspekt duchowości poety*).

Zaprezentowane podczas obrad wystąpienia wskazują na szerokie potraktowanie podjętej problematyki. Mimo trudności metodologicznych prowadzone badania nad historią medycyny na Śląsku i w Europie Środkowej przyniosły wymierne efekty, na co zwrócił uwagę w podsumowaniu Wojciech Iwańczak. Skłaniały także do pytań i dyskusji nad sposobami ich kontynuowania. Przebieg konferencji dowodzi ist-

nienia w Zabrze atmosfery sprzyjającej wymianie informacji, wyników badań naukowych i poglądów. Potwierdzeniem tego będzie kolejna publikacja materiałów pokonferencyjnych.

Beata Nycz